

BERGENHUS, BERGEN:

Arkeologisk tilsyn ved diverse gravearbeid.

Dunlop, A.R. & Anja R.S. Magnussen

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)

Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo

Telefon: 23 35 50 00

www.niku.no

Tittel Bergenhus, Bergen: Arkeologisk tilsyn ved diverse gravearbeid.	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 79/2015	Publiseringsdato 06.11.2015
	Prosjektnummer 1020432	Oppdragstidspunkt 5.-11. februar og 12.-13. mai 2015
	Forsidebilde Graving for fettavskillerhull. Foto: Magnussen, NIKU.	
Forfatter(e) Dunlop, A.R. & Anja R.S. Magnussen	Sider 14	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Arkeologi	

Prosjektleder A. R. Dunlop
Prosjektmedarbeider(e) Anja R. S. Magnussen
Kvalitetssikrer Lise-Marie Bye Johansen

Oppdragsgiver(e) Forsvarsbygg

<p>Sammendrag</p> <p>I februar og mai 2015 overvåket arkeologer fra NIKU distriktskontor Bergen diverse gravearbeider i nærheten av Snekkerbrakken og Ingeniørbygningen i den nordlige delen av Bergenhus festningsområde. Ved Snekkerbrakken ble det avdekket en mur fra 18- eller 1900-tallet. Ingen av tiltakene medførte ikke konflikt med automatisk fredete kulturminner.</p>

<p>Emneord</p> <p>Snekkerbrakken, Bergenhus, ledninger, fettavskiller, boring, nyere tids mur, festningsvoll</p>
--

Avdelingsleder

Lise-Marie Bye Johansen

Forord

Forsvarsbygg takkes for oppdraget, og Bergen Live og gravemanskapet fra Dørmænen & Eide AS for samarbeidet i felt.

NIKU prosjektnummer	1020432 (2015)
Berørt område	Bergenhus festningsområde
Gnr./Bnr.	167/895
Oppdragets art	Arkeologisk tilsyn ved gravearbeid
Vedtaksdato; saksnummer	23.1.2015, revidert 2.3.2015; 14/01973-9, 14/01973-12
Oppdragsgiver	Riksantikvaren Distriktskontor Vest
Oppdraget utført av	NIKU distriktskontor Bergen v/ A. R. Dunlop og Anja R. S. Magnussen
Oppdraget utført dato	Februar og mai 2015
Koordinater	Se i MABYGIS
Overflate, dagens	Varierende
Tilstedeværelse av automatisk fredete kulturminner	Nei
Kulturhistorisk tolkning	Nyere tids jordlag, mur fra 18- eller 1900-t.
BRM-nr.	- (ingen funn)

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	7
2	Arkeologiske opplysninger	8
3	Metoder.....	8
4	Observasjoner	8
4.1	Generelle bemerkninger	8
4.2	Hull for boring gjennom festningsmuren	8
4.3	Hull for fettavskiller ved Snekkerbrakken	10
4.4	Hull for nettstasjon.....	12
5	Konklusjon	12
6	Summary	12
7	Dokumentasjon (NIKU).....	12

1 Innledning

Det vises til Riksantikvarens vedtak datert 23.1.2015, og til revidert vedtak datert 2.3.2015. Forsvarsbygg, Nasjonale festningsverk fikk tillatelse fra Riksantikvaren til å grave for etablering av diverse teknisk infrastruktur – nettstasjon, kabler og vannledning – ved Snekkerbrakken og Ingeniørbygningen, Bergenhus Festning (gnr. 167, bnr. 895, Bergen). Gravedybden skulle ikke overstige 60 cm. Imidlertid selv med en så pass grunn gravedybde fantes det en viss risiko for å treffe på automatisk fredete kulturminner i dette området, som muligens rommer rester etter det middelalderse dominikanerklosteret. NIKU distriktskontor Bergen fikk derfor i oppdrag fra Riksantikvaren av å foreta arkeologisk tilsyn i forbindelse med gravearbeidet.

Figur 1. Oversiktskart med tiltakslokalitetene avmerket.

I februar 2015 kom det et par tilføyelser til de opprinnelige anleggsplanene: på nordøstsiden av Snekkerbrakken skulle det graves et hull med omfang på ca. seks kvadratmeter og dybde på ca. to meter for å sette ned en fettutskiller. I tillegg skulle det graves til en dybde av ca. 30 cm i grusgangen på to sider av Snekkerbrakken.

2 Arkeologiske opplysninger

Det finnes lite av detaljert arkeologisk informasjon om plasseringen av dominikanerklosteret, men et område som skiller seg ut, basert på opplysninger fra de skriftlige kildene, er nettopp den svakskrånende plenen i nærheten av Snekkerbrakken.

Hullet for gjennomføring av strømkabler ville berøre innsiden av festningsmuren nordvest for den Nordre Sortiporten og nordøst for Ingeniørbygningen. Her var man temmelig sikker på at jorden ville bestå av etterreformatoriske og nyere tids fyllmasser, men tilstedeværelsen av eldre kulturlevninger kunne ikke helt utelukkes.

3 Metoder

Gravearbeidet ble foretatt hovedsakelig med maskin, delvis under anvisning av arkeologene, mens sistnevnte undersøkte mulige intakte kulturlevninger med krafse og graveskje. Den arkeologiske dokumentasjonen besto av digital fotografering og innmåling med C-POS.

4 Observasjoner

4.1 Generelle bemerkninger

Forkortelsen «moh» står for «meter over havet» (høydereferanse er NN1954).

4.2 Hull for boring gjennom festningsmuren

5. og 11. februar 2015 ble det gravd et stort hull i jordvullen på innsiden av festningsmuren nordvest for den Nordre Sortiporten og et hull nordøst for Ingeniørbygningen. Formålet med tiltaket var å føre strømkabler under vollen (Fig. 2). Hullet ble etablert for å plassere boreriggen. Deretter ble kablene lagt i rør som ble boret under festningsmuren. For mesteparten av strekket gikk rørene i fjell. Jordmassene som ble fjernet i denne prosessen var i hovedsak fra nyere og moderne tid, og det var en grøft med strømkabel som krysset området langs hullets sørvestre ende. Hullet på den andre siden av festningsmuren berørte bare gresstorv og fjell (Fig. 3). Dette hullet ble anlagt for å gjøre det mulig å få tak i endene til rørene.

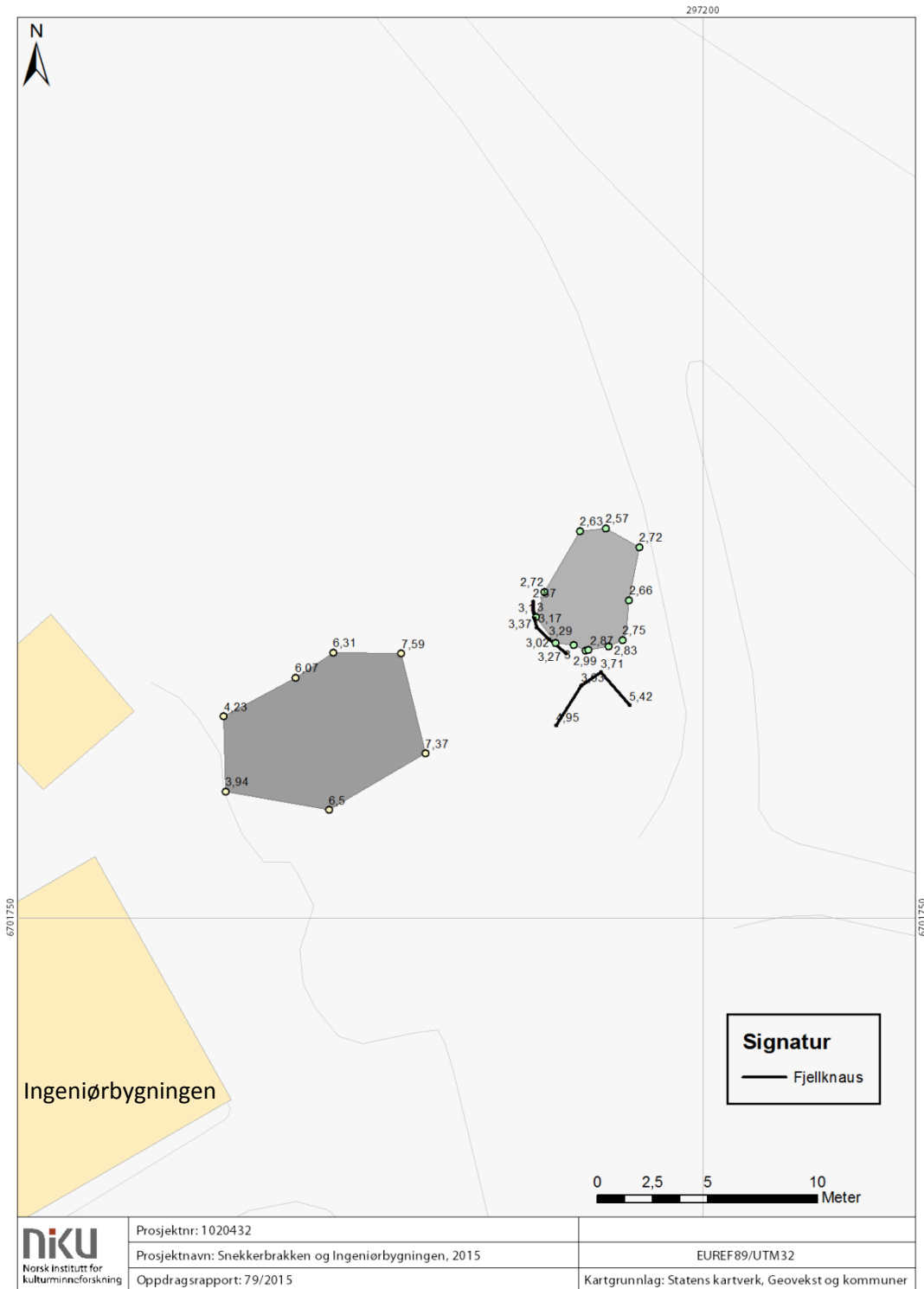
Konklusjon: Det ble ikke påvist automatisk fredede kulturlag og funn ved graving gjennom festningsmuren.

Figur 2. Hullet for boreriggen på innsiden av festningsmuren (bildenr.: niku_ark_335300).

Figur 3. Hullet på festningsmurens nordøstre side (bildenr.: niku_ark_335299).

Figur 4. Utstrekning av de to hullene for gjennomføring av rør (sifrene er høyder på dagens overflate).

4.3 Hull for fettavskiller ved Snekkerbrakken

12.-13. mai 2015 ble det gravd et stort hull noen meter nordøst for Snekkerbrakken for å sette ned fettavskilleren. Under gresstorven kom det et forholdsvis tynt sjikt med aske, sot og trekull, en form for 'brannlag'. Brannlaget lå på toppen av et tykt lag med forholdsvis moderne rivningsmateriale brukt som fyllmasser (inkl. bl.a. noen blokker med støp eller betong samt ganske mye knust tegl; Fig. 5).

Figur 5. Gresstorv over 'brannlag' over moderne fyllmasser (bildenr.: niku_ark_335310).

Disse fyllmassene lå over og rundt en nesten 1-m-bred og 1-m-høy steinmur, kalt kontekst 1 (Fig. 6) – som løp fra øst-nordøst mot vest-sørvest. Steinene var generelt ganske store, og murlivene var forholdsvis slette, men steinene var ikke lagt i gjennomgående sjikt og bindemiddel var ikke brukt. Rester av et metallstykke som var blitt boret på plass ble funnet på utsiden av én av de nederste steinene. Bunnen av muren var anlagt på lysegrå/-blålig finsand, tolket som en naturavsetning. (Laget kan skimtes så vidt i Fig. 6).

Bygningsekspert Ole Egil Eide ble tilkalt for å undersøke muren, og den ble erklært for å være fra 18- eller 1900-tallet. Det var ikke mulig å fastslå noen funksjon.

For å unngå fjerning av muren, ble fettavskilleren til slutt plassert litt lenger mot nordvest i forhold til den opprinnelig tenkte plasseringen. Dette foregikk uten konflikt med arkeologiske levninger.

I etterkant har det vist seg at det oppsto en teknisk feil under innmåling av muren med C-POS-utstyret. Punktdataene ble ikke lagret, og derfor mangler man et kart som viser murens posisjon.

Konklusjon: Det ble ikke påvist automatisk fredede kulturlag og funn ved graving for fettavskiller ved Snekerbakken.

Figur 6. Steinmuren kontekst 1 (bildenr.: niku_ark_335316).

4.4 Hull for nettstasjon

Hullet for nettstasjonen ble anlagt i det nordvestre hjørnet av området rundt Ingeniørbygningen. Det ble gravd til en dybde av opptil 0,8 meter, og gravingen foregikk utelukkende i moderne masser.

Konklusjon: Det ble ikke påvist automatisk fredede kulturlag og funn ved graving for nettstasjon.

5 Konklusjon

De ulike tiltakene har ikke medført konflikt med automatisk fredete kulturminner, og har ikke brakt frem nye arkeologiske opplysninger.

6 Summary

In February and May 2015, archaeologists from the Bergen office of the Norwegian Institute for Cultural Heritage Research (NIKU) carried out a watching brief in the northern part of the grounds of Bergenhus fortress in connection with various pieces of excavation work. One of the excavated holes was found to contain a relatively robust stone wall, built without mortar. The feature was inspected by architectural-heritage expert Ole Egil Eide, who declared it to be of relatively modern date. The work did not involve the removal of protected archaeological heritage and has not yielded any archaeological information of great note.

7 Dokumentasjon (NIKU)

- 23 digitalbilder
- Innmålingsfiler

Fotoliste

Bilde nr.	Situasjon	Motiv	Sett mot
niku_ark_335298	Vest for Nordre Sortiport	På innsiden av festningsmuren: hull for borerigg	NØ
niku_ark_335299	Nordvest for Nordre Sortiport	Utsiden av festningsmuren: rør ført gjennom fjell	SSV
niku_ark_335300	Vest for Nordre Sortiport	På innsiden av festningsmuren: boring i gang	NNØ
niku_ark_335301	Vest for Nordre Sortiport	På innsiden av festningsmuren: boring i gang	SV
niku_ark_335302	Nordvest for Nordre Sortiport	På utsiden av festningsmuren: hullet	N
niku_ark_335303	Vest for Nordre Sortiport	På innsiden av festningsmuren: boring i gang	V
niku_ark_335304	Vest for Nordre Sortiport	På innsiden av festningsmuren: boring i gang	N
niku_ark_335305	Hull for fettavskiller	Oversikt mot Snekkerbrakken	S/SV
niku_ark_335306	Hull for fettavskiller	Oversikt mot Ingeniørbygningen	N/NØ
niku_ark_335307	Hull for fettavskiller	Mur tvers igjennom sjakt, topp (1m. målestokk)	S/SV
niku_ark_335308	Hull for fettavskiller	Mur, profil (1m. målestokk)	NV
niku_ark_335309	Hull for fettavskiller	Profil m/ 'brannlag' S. for mur (1m. målestokk)	SØ
niku_ark_335310	Hull for fettavskiller	Profil m/ 'brannlag' S. for mur (1m. målestokk)	SØ
niku_ark_335311	Hull for fettavskiller	Oversikt, hull/mur	SØ
niku_ark_335312	Hull for fettavskiller	Mur, plan/topp	S/SV
niku_ark_335313	Hull for fettavskiller	Mur, plan/topp	S/SV
niku_ark_335314	Hull for fettavskiller	Oversikt m/ fettavskiller + mur	SØ
niku_ark_335315	Hull for fettavskiller	Mur, profil	NV
niku_ark_335316	Hull for fettavskiller	Mur, profil	NV
niku_ark_335317	Hull for fettavskiller	Mur, profil	NV
niku_ark_335318	Hull for fettavskiller	Oversikt mot Snekkerbrakken	S/SV
niku_ark_335319	Graving for grusvei	Oversikt	S/SV
niku_ark_335320	Graving for grusvei	Oversikt	S/SV

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 79/2015

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00